

Okul Öncesi Eğitimde Öğretmen-Öğrenci İlişkisinin Öğrencilerin Okula Uyum Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi¹

Öğr. Gör. İlkay GÖKTAŞ

Samsun 19 Mayıs Üniversitesi

ilkaygoktas1@hotmail.com

Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

hulyagulay7@hotmail.com

Özet

Öğrenciler ve öğretmenleri arasındaki ilişkiler, öğrencilerin akademik başarılarında büyük önem taşımaktadır. Öğrenci-öğretmen ilişkisi, öğrencilerin duygusal gelişimini, öz-güvenini ve okul yeterliliklerini desteklemektedir. Araştırmanın amacı, öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğrencilerin okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesidir. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem grubu, Samsun'un Vezirköprü İlçesi'nde 2015-2016 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı uygulama anaokullarına devam etmiş 5-6 yaş grubundan 133 öğrenci (72 kız-% 54.1; 61 erkek- % 45.9) ve tamamı kadın 7 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Öğrenci-Öğretmen İlişki Ölçeği ve 5-6 Yaş Çocukları için Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmen-öğrenci arasındaki uzlaşma ve yakınlık düzeyleri 5-6 yaş öğrencilerinin okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Öğretmen-öğrenci arasındaki bağımlılık düzeyi 5-6 yaş öğrencilerinin okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamamaktadır. Bulgulara göre öğretmen-öğrenci ilişkisinin üç boyutundan ikisi öğrencilerin okula uyum düzeyleri üzerinde etkilidir. Ayrıca öğrencilerin öğretmenlere bağımlılık düzeylerinin okula uyum üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okula uyum, öğretmen-öğrenci ilişkisi, okul öncesi dönem.

¹ 3. Uluslararası Avrasya Eğitim Kongresi'nde (Muğla-2016) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Examining the Predictor Effect of the Teacher-Student Relationships on School Adjustment Levels of Students in Preschool Education

Abstract

The relations between students and teachers are important in terms of the academic success of students. The student-teacher relationships supports the emotional development, self-confidence, and school competences of students. The purpose of the present study is to examine the predictive effect of teacher-student relationships on school adjustment levels of students. The Screening Method was used in the study. The sample group of the study consisted of 5-6 age group 133 students (72 girls - %54.1; 61 boys - %45.9) which is the The Ministry of National Education has continued to practice kindergartens and and all female 7 teachers in 2015-2016 education year in Vezirköprü District of Samsun. Personal Information Form, Student-Teacher Relationship Scale, and Teacher Rating Scale of School Adjustment for 5-6 Years Old Children were used as data collection tools in the present study. According to the results; the level of conflict and closeness between teacher and student predicts the school adjustment level of 5-6 year-old students at a statistically significant level. The level of dependency between the teachers and the students does not predict the school orientation levels of 5-6-year-old students at a statistically significant level. According to the findings, two of the three dimensions of the teacher-student relationship are effective on the school adjustment levels of students. In addition, it was also concluded that the levels of dependency of the students on the teachers had no effects on school adjustment.

Keywords: school adjustment, teacher-student relationship, preschool period.

1.Giriş

Değişen toplumsal koşullar ve eğitimdeki ilerlemelerle okul öncesi eğitim kurumları yaygınlaşmaktadır. Çocukların ilk formal eğitim kurumları, ilkokullar yerine okul öncesi eğitim kurumları olmaya başlamıştır. Türkiye, okul öncesi eğitimin yaygınlaşması açısından OECD ülkeleri içinde son sırada olsa da 2015-2016 ve 2016-2017 eğitim öğretim yıllarında 3-5 yaş, 4-5 yaş ve 5 yaş okullaşma oranlarında artış görülmüştür (2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Başında Eğitimin Durumu Raporu, 2017). İstenilen hızda olmasa da okul öncesi eğitim gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Bu da öğrencilerin okula uyum süreçlerinin daha küçük yaşta başladığını da ifade etmektedir.

Çocukların ilk sosyal ortamı olan aile sosyal, duygusal ve akademik gelişimle ilgili önem taşımaktadır. Okul öncesi eğitimle birlikte çocuk için anne-babanın eşsiz rolüne öğretmen de katılır. Okul öncesi öğretmeni, çocukların hem bakımlarından ve eğitimlerinden sorumludur. Çocuğa ilk grupla öğrenme deneyimini sağlar. Kısa ve uzun vadeli başarısı için gerekli ortamı oluşturur (Hagekull ve Hammarberg, 2004). Okullaşma oranıyla birlikte okul öncesi eğitimin niteliği, sorunları, uygulanan program gibi birçok kavram sıklıkla gündeme gelmektedir. Okula uyum da bu kavramlar içerisinde yer almaktadır. Okula uyum, sosyal, kültürel ve politik bağlamda, çocuk, aile ve okul değişkenlerinden oluşan üçlü karmaşık bir süreçtir (Brizuela ve Garcia-Sellers, 1999). Öğretmenler ve akranlar okul öncesi eğitimdeki okula uyum sürecinde kritik öneme sahiptirler (Chi, Kim ve Kim, 2018).

Öğretmen-öğrenci ilişkisi, anne-baba-çocuk ilişkisine benzer bir öneme sahiptir. Okul öncesi öğretmenleri, çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde ve uyum becerilerinde düzenleyici bir işleve sahiptirler (Pianta ve Stuhlman, 2004). Olumlu ve sıcak ilişkiler, öğrencilerin okuldaki işleyişe yönelik motivasyonlarını arttırabilmektedir (Hamre ve diğ., 2014). Araştırmalar birçok farklı değişken olmakla birlikte öğretmen öğrenci ilişkisinin çocuğun olumsuz okul tutumları, okula uyumda güçlük ve düşük akademik performansı üzerinde güçlü etkileri bulunduğunu göstermektedir (Birch, ve Ladd, 1997). Okul öncesi dönem çocukların okulla ilk tanıştıkları dönem olduğundan bu dönemde öğretmen-öğrenci ilişkisi öğrencilerin bütün hayatlarını etkileyecek bir ilişkiyi ifade etmektedir (Kıldan, 2011). Okul öncesinde öğrenci ve öğretmen arasında kurulan sağlıklı ilişki, sonraki eğitim dönemlerinde daha az sorun yaşanmasında etkilidir (Pianta ve Stuhlman, 2004). Öğretmen öğrenci arasındaki olumsuz ilişkiler akademik başarıyı ve davranışları olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Solheim, Berg-Nielsen, ve Wichstrøm 2012). Pianta, Nimetz ve Bennett (1997) araştırmalarında öğretmen-öğrenci ilişkisinin anne-çocuk ilişkisi gibi okula uyum üzerinde önemli bir yordayıcı faktör olduğunu ifade etmişlerdir. Okul öncesi dönemdeki öğretmen-öğrenci ilişkisinin uzun yıllar etkisini devam ettirebileceğini ifade eden dikkat çeken araştırmalardan biri Berry ve Connor'a (2010) aittir. Konu ile ilgili yapılan boylamsal çalışmaları ele alan Berry ve Connor (2010), okul öncesindeki yüksek kaliteli öğretmen-öğrenci ilişkisinin ortaokula kadar olan akran ilişkileri üzerinde etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Özetlenecek olursa, (anne-babadan sonra) çocukların hayatlarındaki ilk öğretmenleri onların okul öncesi dönemdeki gelişimini doğrudan etkileyebildiği gibi sonraki yıllarda da etkisini devam ettirebilmektedir.

Öğretmen-öğrenci ilişkisi ile okula uyum üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmalarda; Nur ve diğerleri (2018) öğretmen-öğrenci ilişkisinin okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerin okula uyum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. Pavelka (2016), öğretmen öğrenci ilişkisinin sosyal uyum ve davranışlar üzerindeki etkisine yönelik derleme çalışmasında, öğretmen öğrenci ilişkisinin kalitesi arttıkça öğrenciler ve öğretmenler üzerindeki olumlu sonuçlarının da arttığını belirtmiştir. Birch ve Ladd (1997) öğretmen öğrenci ilişkisindeki yakınlık ve uzlaşma boyutlarının okula uyum ile olumlu yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Pianta, Steinberg ve Rollins (1995), iki yıllık boylamsal çalışmalarında, okul öncesi dönemdeki öğretmen-öğrenci ilişkisinin ilkokuldaki okula uyumun belirleyicisi olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum süreçlerini ve öğretmenleriyle olan ilişkilerini ele alan ölçme araçları yeterli düzeyde değildir (Önder ve Gülay, 2010). Araştırma olarak da bu değişkenleri ayrı ayrı ele alan çalışmaların çok yaygın olmadığı görülmektedir. Örnek olarak okul öncesi dönemde okula uyum ile ilgili çalışmalarda sosyal beceriler (Gülay, 2011), akran ilişkileri (Gülay ve Erten, 2011), anne tutumları (Gülay Ogelman ve diğ., 2013) gibi değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Öğretmen-öğrenci ilişkisi açısından da, sosyal yetkinlik ve sosyal problem çözme becerileri (Dereli, 2016) incelenmiştir. Yapılan alan yazın taraması sonucunda Türkiye’de iki değişkenin bir arada ele alındığı bir çalışmaya (Nur ve diğ., 2018) rastlanılmıştır. Bu bağlamda, yaşamın temellerinin atıldığı ve uzun vadede de çocuğun hayatını etkileyen okul öncesi dönemde, öğretmen-öğrenci ilişkisinin okula uyum açısından incelenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmanın konu ile ilgili sonraki çalışmalara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Okul öncesi dönemle ilgili araştırmaların artması, farklı değişkenlerin birbiriyle ilişkilerinin ve/veya yordayıcı etkilerinin ortaya konulması, eğitimin kalitesinin artırılması açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte okul öncesi eğitimde süreklilik gösteren yaygınlaşma oranları, okulların kalitesi, öğretmen-öğrenci ilişkisi, programların etkililiği gibi birçok konunun da dikkatle incelenmesini gerektirmektedir. Özel okul öncesi eğitim kurumlarında da özellikle büyükşehirlerde önemli artışlar yaşanmaya devam etmektedir. Son yıllarda çocuklara okul öncesi eğitim kurumlarda şiddet uygulandığını belirten kamera görüntüleri ya da olumsuz sonuçlar doğuran çocuk ihmali durumları basına yansiyabilmektedir. Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumlarının denetlenmesi, öğretmenlerinin nitelikleri ve bu niteliklerin sürekli geliştirilmesine, koşulların iyileştirilmesine yönelik düzenlemeler öncelikli olmalıdır.

Araştırmanın temel amacı; öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğrencilerin okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesidir. Bu bağlamda alt amaçlar şu şekildedir:

- Öğretmen-öğrenci arasındaki çatışma düzeyi 5-6 yaş öğrencilerinin okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Öğretmen-öğrenci arasındaki yakınlık düzeyi 5-6 yaş öğrencilerinin okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?

• Öğretmen-öğrenci arasındaki bağımlılık düzeyi 5-6 yaş öğrencilerinin okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?

2. Yöntem

Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama (survey) yöntemi, araştırmada bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan yöntemdir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014). Bu çalışmada da öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğrencilerinin okula uyum düzeyleri üzerindeki etkilerini ortaya koyabilmek adına tarama yönteminden yararlanılmıştır.

Örneklem grubu

Çalışmanın örneklem grubu, random örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Random örnekleme yönteminde evrendeki her birimin örnekleme seçilmede eşit ve bağımsız olma olasılığı vardır ve yansızlık kuralının uygulanabildiği bir örneklemedir (Balcı, 2001). Örneklem seçiminde, Vezirköprü İlçesi'ndeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 4 bağımsız anaokulundan ikisi kura yöntemiyle seçilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın örneklem grubu, Samsun'un Vezirköprü İlçesi'nde 2015-2016 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki uygulama anaokuluna devam etmiş 5-6 yaş

	Kız	%	Erkek	%	Toplam	%
5 yaş	40	53.3	35	46.7	75	56.4
6 yaş	32	55.2	26	44.8	58	43.6
Toplam	72	54.1	61	45.9	133	100.0

grubundan 133 öğrenci ile 7 öğretmen oluşmaktadır. Öğrencilere ait yaş ve cinsiyet dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklem grubundaki öğrencilerin yaş ve cinsiyet dağılımları

Örneklem grubundaki yedi öğretmenin tamamı, kadındır ve okul öncesi eğitimi öğretmenliği lisans programından mezundur. Ayrıca öğretmenlerin tamamı 30-35 yaş aralığında olup kıdem yılları da 5-10 yıl arasındadır.

Örneklem grubundaki öğretmenler araştırma, ölçme araçları hakkında bilgilendirilmişlerdir. Öğretmenler, veri toplama araçlarını her öğrenci için doldurmuşlardır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel Bilgi Formu; öğretmenlerle ve öğrencilerle ilgili bilgiler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Öğretmenlerle ilgili bölümde yaş, cinsiyet, kıdem yılı, mezun oldukları okul türü yer almaktadır. Öğrencilerle ilgili bölümde cinsiyet ve yaşa ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Öğrenci-Öğretmen İlişki Ölçeği: Öğrenci-Öğretmen İlişki Ölçeği, öğretmen- öğrenci ilişkisini değerlendirmek için tasarlanmış 28 maddelik 5'li likert tipi bir ölçme aracıdır. Öğretmenin kendi kendini değerlendirmesine yönelik bir araçtır (Pianta, 2001). Ölçekte yer alan maddeler 1-5 puan ile

değerlendirilir (1: kesinlikle geçerli değil, 2: geçerli değil, 3: kararsız, 4: geçerli, 5: kesinlikle geçerli). Ölçek 4-8 yaş aralığındaki çocuklar için hazırlanmıştır. Türkçe'ye uyarlanması, Gülay Ogelman ve Seven (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçekte 3 alt ölçek yer almaktadır:

1. Çatışma alt boyutu: On iki maddede, öğrenci ve öğretmen arasındaki olumsuz etkileşimler ve çatışma ortaya konulmaktadır.

2. Yakınlık: On bir maddeli alt boyut, öğrenci-öğretmen arasındaki yakın ve olumlu ilişkiyi içerir.

3. Bağımlılık: Beş maddeli alt boyut, öğretmenin öğrenciyi kendisine ne kadar bağımlı olarak gördüğünü belirlemektedir.

Ölçekten alınan yüksek puanlar öğrenci ve öğretmen arasındaki olumlu ilişkiyi ve bu ilişkinin eşlik ettiği olumlu duyguları ifade ederken, düşük puanlar öğrenci-öğretmen arasındaki olumsuz ilişkiyi, durumları ifade etmektedir. Ölçeğin orijinalinin toplam iç tutarlılık katsayısı .89; çatışma .91, yakınlık .86, bağımlılık .64'dür. Türkçe'ye uyarlama çalışması sırasında tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .73, çatışma .86, yakınlık .80, bağımlılık alt boyutu ise .65 olduğu belirlenmiştir (Gülay Ogelman ve Seven, 2014). Bu çalışma kapsamında da iç tutarlılık katsayıları şu şekildedir: Ölçeğin tamamı .75, çatışma alt boyutu .80, yakınlık alt boyutu .84, bağımlılık alt boyutu ise .57.

5-6 Yaş Çocukları için Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği: Ölçek, 1996'da G. W. Ladd, B. Kochenfender ve C. Coleman tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek, 27 maddeden ve 4 alt ölçekten (okulu sevme alt ölçeği, işbirlikli katılım alt ölçeği, okuldan kaçınma, kendi kendini yönetme) oluşmaktadır. Ölçekteki her madde "Uygun Değil", "Uygun" ve "Tamamen Uygun" ifadeleriyle değerlendirilmektedir (Birch & Ladd, 1997). Ölçek Önder ve Gülay (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması sırasında elde edilen iç tutarlılık katsayıları şu şekildedir: Ölçeğin tamamı .67, okulu sevme alt ölçeği.81, işbirlikli katılım alt ölçeği.84, okuldan kaçınma alt ölçeği.73, kendi kendini yönetme alt ölçeği için .67 olarak belirlenmiştir (Önder ve Gülay, 2010). Bu çalışma kapsamında iç tutarlılık katsayılarında ölçeğin tamamına yönelik .68, okulu sevme alt ölçeği .83, işbirlikli katılım alt ölçeği .80, okuldan kaçınma alt ölçeği .73, kendi kendini yönetme alt ölçeği için .66'dır. Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı kullanılmıştır.

Veri analizi

Verilerin analizinde SPSS 18.0 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde okul öncesi eğitimde öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğrencilerin okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Basit doğrusal regresyon analizi bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi açıklayan istatistiksel tekniktir (Okur, 2009). Bu çalışmada da öğretmen-öğrenci ilişkisi bağımsız değişken, okula uyum ise bağımlı değişkendir.

3.Bulgular

Tablo 2. Öğretmen-öğrenci arasındaki uzlaşma, yakınlık ve bağımlılık düzeyleri ile 5-6 yaş öğrencilerinin okula uyum düzeyi arasındaki ilişkilere yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analizi sonucu

Değişkenler	$\bar{\chi}$	sd	r
Okula uyum	44.02	4.75	-
Uzlaşma	25.45	5.44	.40*
Yakınlık	45.55	5.89	.40*
Bağımlılık	12.66	3.62	.14

* p <.01

Tablo 2'ye göre öğretmen öğrenci ilişkisindeki uzlaşma düzeyi ile öğrencilerin okula uyum düzeyi arasında olumlu yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($r=.40$, $p <.01$). Öğretmen öğrenci arasındaki uzlaşma düzeyi arttıkça öğrencilerin okula uyum düzeyleri artmakta, uzlaşma düzeyi azaldıkça okula uyum düzeyi de azalmaktadır. Öğretmen öğrenci ilişkisindeki yakınlık düzeyi ile öğrencilerin okula uyum düzeyi arasında olumlu yönde, anlamlı düzeyde ilişki vardır ($r=.40$, $p <.01$). Öğretmen öğrenci arasındaki yakınlık düzeyi arttıkça öğrencilerin okula uyum düzeyleri artmakta, yakınlık düzeyi azaldıkça okula uyum düzeyi de azalmaktadır. Öğretmen öğrenci ilişkisindeki bağımlılık düzeyi ile çocukların okula uyum düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($r=.14$, $p >.05$). Öğretmen-öğrenci ilişkisine ait üç boyuttan ikisi okula uyumla ilişkili iken biri ilişkili değildir. Öğretmen-öğrenci ilişkisindeki yakınlık ve uzlaşma boyutları öğrencilerin okula uyum düzeyleriyle ilişkili olduğu için okula uyum açısından önem taşıdıkları söylenebilir. Ayrıca bulgulara göre öğretmen-öğrenci ilişkisindeki bağımlılık boyutunun da okula uyum üzerinde etkisi olmadığı ifade edilebilir.

Tablo. 3. Öğretmen-öğrenci arasındaki uzlaşma, yakınlık ve bağımlılık düzeylerinin 5-6 yaş öğrencilerinin okula uyum düzeyini yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	β	Std.Er.	F	R	R ²	B	t	p
Uzlaşma Düzeyi	.400	.070	24.766	.400	.160	-.349	-4.977	.000*
Yakınlık Düzeyi	.403	.065	25.017	.403	.162	.326	5.02	.000*
Bağımlılık Düzeyi	.144	.115	2.728	.144	.021	.189	1.652	.101

* p <.01

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen-öğrenci arasındaki uzlaşma düzeyi 5-6 yaş çocuklarının okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır ($R=.400$, $R^2=.160$, $F=24.766$, $p<.01$). Öğretmen-öğrenci arasındaki yakınlık düzeyi 5-6 yaş çocuklarının okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır ($R=.403$, $R^2=.162$, $F=25.017$, $p<.01$). Öğretmen-öğrenci arasındaki bağımlılık düzeyi, 5-6 yaş çocuklarının okula uyum düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamamaktadır ($R=.144$, $R^2=.021$, $F=2.728$, $p>.05$). Öğretmen çocuk arasındaki uzlaşma ve yakınlık düzeyleri çocukların okula uyum düzeyinin % 16'sını yordayabilmektedir.

4.Tartışma ve Sonuç

Okul öncesi dönemde, öğretmen-çocuk ilişkisinin okula uyum düzeyi üzerindeki etkisinin incelendiği bu araştırmanın sonuçlarına göre öğretmen-öğrenci ilişkisinin iki boyutu okula uyum üzerinde etkiliyken biri etkili bulunmamıştır. Öğretmen-öğrenci arasındaki uzlaşma ve yakınlık düzeylerinin öğrencilerin okula uyum değişkeni üzerinde aynı düzeyde (%16) etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, çocukların ilk öğretmenlerinin onların okula uyum sağlama sürecindeki gücünü ifade etmesi açısından dikkat çekicidir. Alan yazındaki bazı çalışmaların bulguları, öğretmen-öğrenci ilişkisinin okula uyum açısından önemli olduğunu ifade etmektedir. Örnek olarak, Glüer ve Gregoriadis (2017) Almanya'da 2-7 yaş arasında 153 çocuğun öğretmen-çocuk ilişkisi ile sosyal davranışlarını incelemişlerdir. Bulgulara göre öğretmen-çocuk arasındaki yakınlık düzeyi olumlu sosyal davranışlarla olumlu yönde; uzlaşma ve bağımlılık ise dışa dönük davranış sorunlarıyla olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur. Bağımlılık değişkeni dışında yakınlık ve uzlaşma düzeylerinin çocukların sosyal gelişimleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. sosyal davranışlar ve dolayısıyla sosyal yeterlilik okula uyumun bir parçasıdır (Sette ve diğ.,2018). Dolayısıyla Glüer ve Gregoriadis (2017)'in araştırması ile bu çalışmanın bulgularının örtüştüğü söylenebilir. Mashburn ve meslektaşları (2005), öğretmen- çocuk

ilişkisi, sınıf ortamının kalitesi, program uygulamaları gibi makro düzeydeki faktörlere göre çocukların davranışları üzerinde daha etkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte olumsuz öğretmen-çocuk ilişkisi, çocukların akademik başarısızlık ve olumsuz davranışlarla ilişkili bulunmuştur (Garner ve Waajid, 2008). Roorda ve meslektaşları (2011), yakınlık, dürüstlük ve sıcaklığa dayalı öğretmen-öğrenci ilişkisinin sosyal-duygusal uyumla akademik başarı üzerinde olumlu etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. İletişim ve etkileşim, çocuk gelişimi üzerinde önemli kavramlardandır. Bu çalışmanın ve alan yazındaki bilgilerin doğrultusunda, öğretmen-öğrenci ilişkisinin çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve hatta fiziksel becerilerinde etkili olabildiği ifade edilebilir. Nur ve meslektaşlarının (2018) Adana'da 6 yaş grubundan 190 öğrenciyle yaptıkları araştırmada, öğretmen-öğrenci ilişkisi ile öğrencilerin okula uyum düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu ifade etmişlerdir (Nur ve diğ., 2018). Amerika'da 6 yaşındaki 206 öğrenci ile öğretmenlerinin dâhil edildiği bir çalışmada (Birch ve Ladd, 1997), öğretmen öğrenci ilişkisindeki yakınlık ve uzlaşma boyutlarının okula uyum ile olumlu yönde ilişkili olduğu, bağımlılık boyutunun ise okula uyum ile olumsuz yönde ilişkili olduğu belirtilmiştir. Pianta, Steinberg ve Rollins (1995), 436 öğrenciyle bir boylamsal araştırma gerçekleştirmişlerdir. Öğrencilerin okul öncesi eğitimden ilkököl 2. sınıfa kadar izlendiği çalışmada, okul öncesi öğretmeni ile yakın ve sıcak ilişkiler kuran öğrencilerin, çatışmalı ilişkiler kuranlara göre ilkökula daha kolay bir şekilde uyum sağladıkları belirlenmiştir. Wu ve meslektaşları (2015) tarafından yapılan araştırmada, Çin'de okul öncesi eğitime devam eden 524 öğrenci yer almıştır. Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin öğretmenleriyle olan ilişkilerinin niteliği okula uyum ve utangaçlık düzeyleri üzerindeki etkili olmuştur. Öğretmeniyle düşük düzeyde yakın ilişki kuran öğrencilerin utangaçlık düzeyleri, yüksek düzeyde yakın ilişki kuran öğrencilerden yüksek bulunmuştur. Görüldüğü gibi öğretmen-öğrenci ilişkisi, hem okul öncesi eğitimdeki okula uyum süreciyle hem de ilkökuldaki uyum süreciyle ilişkilidir. Bu araştırmanın ve konu ile ilgili diğer çalışmaların bulgularında paralellik söz konusudur.

Araştırmada dikkat çeken diğer bulgu, öğretmen-öğrenci ilişkisindeki bağımlılık boyutunun okula uyum süreci üzerinde etkisinin olmamasıdır. Bu bulgu, örneklem grubundaki çocukların bağımlılık düzeylerinin yüksek düzeyde olmaması (bkz. Tablo 2) ile açıklanabilir. Bu çalışma, 2015-2016 eğitim öğretim yılının bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde çocukların ilk zamanlara göre okula alışma, eğitim ortamında bağımsızlıklarını kazanma konularında deneyim kazandıkları düşünülebilir. Belirtilen durumların, öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin azalmasında etkili olabilir. Aksi takdirde yüksek düzeydeki bağımlılık ile öğrencilerin okula uyumları arasında bir ilişki bulunabileceği düşünülmektedir. Alan yazında da bağımlılık ile sınıf ortamındaki iletişim ve duygusal problemler, sosyal açıdan dışlanma arasında ilişki belirlenmiştir (Palermo ve diğ., 2007). Troop-Gordon ve Kopp (2011), öğretmenlere bağımlılığın öğrencilerin sosyal gelişimine engel olabildiğini ve akran şiddetine maruz kalmayı beraberinde getirebildiğini ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi, okul öncesi eğitim sınıflarında öğrencilerin öğretmenlerine bağımlı olmaları istenilen bir durum değildir. Ayrıca

öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyerek dolaylı olarak okula uyuma da zarar verebilir. Öğretmen-öğrenci ilişkisini oldukça ciddiye almak ve konuyla ilgili çalışmaları arttırmak gereklidir. Mayer White (2013) çalışmasında, yakın öğretmen-öğrenci ilişkisinin okul öncesi dönemde ve ilkokul 1. sınıftaki yazma becerileri üzerinde doğrudan etkisi olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmanın önemli bir bölümü alan yazınla desteklenen sonuçlarına karşılık bazı sınırlılıkları da vardır. Örneklem grubu, Samsun’da uygulama anaokullarına devam etmiş 133 öğrenci ve yedi öğretmen ile sınırlıdır. Konu ile ilgili sonraki çalışmalarda, daha kalabalık örneklem gruplarıyla ve farklı illerde uygulamalar yapılabilir. Özel anaokulları ile uygulama anaokulları ve/veya anasınıflarındaki öğrencilerin okula uyum düzeyleri, öğretmen-öğrenci ilişkileri karşılaştırılabilir. Bu çalışmada öğretmenlerin tamamı kadındır. Gelecekteki çalışmalara, erkek okul öncesi eğitimi öğretmenleri dâhil edilebilir. Kadın ve erkek okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerle ilişkileri çeşitli değişkenler eşliğinde (kıdem, yakınlık, uzlaşma, bağımlılık vb.) ele alınabilir. Öğrencilerin okul öncesi eğitimden itibaren ilkokulu da kapsayacak şekilde okula uyumlarının ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin incelendiği boylamsal çalışmalar yapılabilir. Okul öncesi eğitim sınıflarında öğretmen-öğrenci ilişkisinin dinamiklerinin ortaya konulduğu araştırmalar planlanabilir. Bu çalışmada, öğretmen görüşüne dayalı olarak veri toplanmıştır. Sonraki çalışmalarda, öğrenci, öğretmen görüşü, gözlem gibi farklı ve çoklu bilgi kaynaklarına başvurulmalıdır. Kültürler arası çalışmalarla, Türkiye’deki öğrencilerin okula uyum süreçleri ve öğretmenleriyle ilişkileri farklı ülkelerle karşılaştırılabilir. Öğrencilerin öğretmenlerine yönelik bağımlılıklarını ele alan çalışmalar arttırılabilir.

Ailelere, okul uyum süreciyle ilgili bilgilendirmeler yapılabilir. Hali hazırdaki uygulamalarda okul öncesi eğitim kurumları, eğitim öğretim takvimine göre bir hafta önce açılmaktadır. Örnek olarak 2018-2019 Eğitim öğretim yılının çalışma takviminde “Okul öncesi, ilkokul birinci sınıf, ortaokul ve imam hatip ortaokullarının 5’inci sınıf öğrencileri, ortaöğretim kurumlarında eğitim ve öğretime başlayacak hazırlık sınıfı ve 9’uncu sınıf öğrencileri ile pansiyonda kalacak öğrencilerin, eğitim görecekleri okul hakkında bilgilendirilmesi, akademik ve mesleki gelişimlerinin desteklenmesi, öğrencilerin yeni girdikleri eğitim ortamına kısa sürede uyum sağlamalarına katkıda bulunulması amacıyla 10-14 Eylül 2018 tarihlerinde uyum eğitimi yapılacaktır.” bilgilendirilmesi yapılmıştır (2018-2019 eğitim öğretim yılı çalışma takvimi belirlendi, 2018). Uyum eğitiminin gerçekleştirildiği bu haftanın temel amacı, öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırmaktır. Uyum haftası, öğrenciler için oldukça gereklidir. Aynı zamanda öğretmenlerin bu haftayı son derece verimli geçirmesi, ailelerle iletişim kurmaya başlaması ve öğrencileri tanımak için yoğun çaba harcaması açısından da önem taşımaktadır. Uyum haftası iyi bir şekilde değerlendirildiğinde, öğretmenlerin, öğrencilerin ve ailelerin işini oldukça kolaylaştırır. Okul öncesi öğretmenlerinin Uyum Haftası’nın yanı sıra özellikle ilk 4-5 hafta boyunca ailelerle düzenli iletişim halinde olması, onlara uyum sürecinde rehberlik yapabilmesi öğrencilerin kısa sürede ve daha az problemlili durumla alışmalarını destekleyebilecektir.

Konu ile ilgili yapılacak araştırmalar için okula uyum ve/veya öğretmen-öğrenci ilişkisiyle ilgili ölçme araçları geliştirilebilir. Uygulanacak öğretmen eğitim programları ya da okula uyum programlarıyla deneysel çalışmalar yapılabilir. Öğretmenlere okula uyum süreci ve öğretmen-öğrenci ilişkisi konularında hizmet içi eğitimler verilebilir. Lisans öğrencilerine okula uyum sürecinde gözlem yapmalarını sağlayacak fırsatlar sunulabilir. Öğretmen-öğrenci ilişkisine dayalı çalışmalar planlamaları ve bunları Okul Deneyimi, Öğretmenlik Uygulaması, Araştırma Projesi gibi derslerde uygulamaları desteklenebilir. Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin belirlenmesinde üniversite sınavına ek olarak yetenek sınavı, kişilik envanterleri, mülakatlar gibi farklı değişkenler de ölçüt alınabilir.

Kaynakça

2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Başında Eğitimin Durumu Raporu, (2017). Eğitim-Sen. 13 Eylül 2017 / Ankara. <http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2017/09/E%C4%9Fitimin-Durumu-Raporu-13-Eyl%C3%BCI-2017.pdf>. Erişim tarihi: 19.12.2018.

2018- 2019 eğitim öğretim yılı çalışma takvimi belirlendi. (2018). <http://www.meb.gov.tr/2018-2019-egitim-ogretim-yili-calisma-takvimi-belirlendi/haber/16533/tr>. Erişim tarihi: 03.01.2019

Balcı, A. (2001). Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler. Ankara: Pegem Yayınları.

Berry, D. ve O'Connor, E. (2010). Behavioral risk, teacher-child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. *Journal of Applied Development Psychology*, 31, 1, 1-14.

Birch, S. H. ve Ladd, G. W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of School Psychology*, 34(1), 61-79.

Brizuela, B.M. ve Garcia-Sellers, M. J. (1999). School Adaptation: A Triangular Process. *American Educational Research Journal*, 36(2), 345-370.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri (17. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

Dereli, E. (2016). Öğretmen -çocuk ilişkisinin çocukların sosyal yetkinlik-davranışları, sosyal problem çözme becerilerini yordaması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 70-87.

Chi, S.A., Kim S., ve Kim, N. H. (2018). A study of school adjustment related variables of young children. *South African Journal of Education*, 38, 2, 1-9.

Garner P. W. ve Waajid B. (2008). The associations of emotion knowledge and teacher-child relationships to preschool children's school-related developmental competence. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 29, 89-100.

Glüer, M. ve Gregoriadis, A. (2017). Quality of teacher-child relationship and preschoolers' pro-social behaviour in German kindergartens, *Education 3-13*, 45(5), 558-571.

Gülay, H. (2011). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının okula uyumlarının sosyal beceriler açısından incelenmesi. *NWSA E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 139–146.

Gülay, H., ve Erten, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının akran kabullerinin okula uyum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *E-International Journal of Educational Research*, 1(2), 81–92.

Gülay-Ögelman, H., Önder, A., Seçer, Z., ve Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal*, 29, 143–152.

Gülay Ogelman, H. ve Seven, S. (2014). The reliability-validity studies for the Student-Teacher Relationship Scale (STRS). *European Journal of Research on Education*, 2(2), 179-185.

Hagekull, B. ve Hammarberg, A. (2004). The role of teachers' perceived control and children's characteristics in interactions between 6-year-olds and their teachers. *Scandinavian Journal of Psychology*. 45, 301–312.

Hamre, B. K., Hatfield, B., Pianta, R. C. ve Jamil. F. (2014). Evidence and domain-specific elements of teacher-child interactions: Associations with preschool children's development. *Child Development*, 85, 1257–1274.

Kıldan, A. O. (2011). Öğretmen-Çocuk İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 103-120.

Mashburn, A. J., Pianta, R. C., Hamre, B. K., Downer, J. T., Barbarin, O. A., Bryant, D., Burchinal, M., Early, D. M., Howes, C. (2008). Measures of classroom quality in prekindergarten and children's development of academic, language, and social skills. *Child Development*. 79, 732–749.

Mayer White, K. (2013). Associations between teacher-child relationships and children's writing in kindergarten and first grade. *Early Childhood Research Quarterly*, 28, 1, 166-176.

Nur, İ., Aktaş-Arnas, Y., Abbak, B. S., ve Kale M. (2018). Mother-child and teacher-child relationships and their associations with school adjustment in pre-school. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 18, 1, 201-220.

Okur, S. (2009). Parametrik ve parametrik olmayan basit doğrusal regresyon analiz yöntemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Önder, A. ve Gülay, H. (2010). 5-6 Yaş Çocukları İçin Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği' nin Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1), 204-224.

Palermo, F., Hanish, L. D., Martin, C. L., Fabes, R. A. ve Reiser, M. (2007). Preschoolers' academic readiness: What role does the teacher-child relationship play? *Early Childhood Research Quarterly*, 22, 407-422.

Pavelka, A. (2016). The impact of teacher-child relationships on social adjustment and behaviour in schools. *Journal of Initial Teacher Inquiry*, 2, 2-5.

Pianta, R. C., Nimetz, S. L. ve Bennett, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *12(3)*, 263-280.

Pianta, R., Steinberg, M., ve Rollins, K. (1995). The first two years of school: Teacher-child relationships and deflections in children's classroom adjustment. *Development and Psychopathology*, *7(2)*, 295-312.

Pianta, R. C. ve Stuhlman, M. W. (2004). Teacher-child relationships and children's success in the first years of school. *School Psychology Review*, *33(3)*, 444-458.

Roorda, D. L., Koomen, H. M. Y., Spilt, J. L. ve Oort, F. J. (2011). The influence of affective teacher-student relationships on students' school engagement and achievement: a meta-analytic approach. *Review of Educational Research*, *81*, 493 - 529.

Sette, S., Hpson, W. E., Zava, F., Baumgartner, E. ve Coplan, R. J. (2018). Linking syness with social and school adjustment in early childhood: The moderating role of inhibitory control. *Early Education and Development*, *29*, 5, 675-690.

Solheim, E., Berg-Nielsen, T. S. ve Wichstrøm. L. (2012). The Three Dimensions of the Student-Teacher Relationship Scale: CFA Validation in a Preschool Sample. *Journal of Psychoeducational Assessment* *30*, 250-263.

Troop-Gordon, W. ve Kopp, J. (2011). Teacher-child relationship quality and children's peer victimization and aggressive behavior in late childhood. *Social Development*, *20*, 536-561.

Wu, Y., Wu, J., Chen, Y., Han, L., Han, P., Wang, P., ve Gao, F. (2015). Shyness and School Adjustment Among Chinese Preschool Children: Examining the Moderating Effect of Gender and Teacher-Child Relationship. *Early Education and Development*, *26*, 149-166.